

БУХОРО МУСИҚА ФОЛЬКЛОРИНИНГ ТАРИХИЙ-НАЗАРИЙ ВА АМАЛИЙ МАСАЛАЛАРИ

Республика илмий-назарий анжуман материаллари

2020 йил 6 ноябрь

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ
ВАЗИРЛИГИ
БУХОРО ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

БУХОРО МУСИҚА
ФОЛЬКЛОРНИНГ ТАРИХИЙ-
НАЗАРИЙ ВА АМАЛИЙ
МАСАЛАЛАРИ

Республика илмий-назарий анжуман материаллари

2020 йил 6 ноябрь

БУХОРО – 2020

SALIMOVA SH.I. O'zbek musiqa folklori estetik tarbiya vositasi	213
NURULLAYEVA N.K. O'quvchilarga estetik ta'lim-tarbiya berishda folklor qo'shiqlarining o'rni.	215
ОРТИҚОВ О. Жаҳид маърифатпарварларининг санъат ва муסיқага оид қарашлари	219
RAHIMOV A.R., Musiqa madaniyati darslarida o'quvchilarning qo'shiq kuylash malakalarini shakllantirish	223
ГУЛБОЕВ. А.Т Ўзбек миллий муסיқаси орқали шахсада миллий характерни, миллий ўзликни англаш тарбия манбаи.	226
MUXAMEDOV T. Folklor va uning o'ziga xos xususiyatlari	228
MIRSHAYEV U.M. O'zbek musiqa folklori va uning janrlar tarkibi	232
MIRSHAYEVA D.A. O'zbek musiqa folklori	234
ҚУРБОНОВА Ў.У. Миллий халқ маросим қўшиқлари - тарбия манбаи сифатида	237
РАЖАБОВ Д.З. Ўқувчиларга миллий қадриятлар воситасида эстетик тарбия бериш	241
ЕРЕЖЕПОВ А.А. Халқ достонларини ижро этилиши асосида ўқувчи-ёшларнинг маънавий-ахлоқий таълим-тарбиясини шакллантиришнинг шакл ва усуллари	245
РАХМАТОВА М., RAMAZONOVA О`. Бухорода болалар folklor qo'shiqlarini ijro etishhig o'ziga xos uslubi	248
В. Q.SAYIDOV. Mumtoz ashula ijrochiligida yo'l qo'yilayotgan vazn muammolari	250

Muharrir:

Texnik muharrir:

Musahhih:

Sahifalovchi:

G`. Murodov

G. Samiyeva

A. Qalandarov

M. Ortiqova

Nashriyot litsenziyasi AI № 178. 08.12.2010. Original-maketdan bosishga ruxsat etildi: 03.11.2020. Bichimi 60x84. Kegli 14 shponli. «Times New Roman» garn. Ofset bosma usulida bosildi. Ofset bosma qog'oz. Bosma tobog'i 16,0. Adadi 100. Buyurtma №168.

Buxoro viloyat Matbuot va axborot boshqarmasi
 “Durdona” nashriyoti: Buxoro shahri Muhammad Iqbol ko'chasi, 11-uy.
 Bahosi kelishilgan narxda.

“Sadriddin Salim Buxoriy” MCHJ bosmaxonasida chop etildi.
 Buxoro shahri Muhammad Iqbol ko'chasi, 11-uy. Tel.: 0(365) 221-26-45

Изд. «Наука», –Ленинград.1974.–С. 539.

3. Мусурманова О. Юқори синф ўқувчилари маънавий маданиятини шакллантиришнинг педагогик асослари. Пед. Фан. Док. ...дисс.–Тошкент, ТДПИ, 1993.–Б. 364.

BUXORODA BOLALAR FOLKLOR QO'SHIQLARINI IJRO ETISHNING O'ZIGA XOS USLUBI

Raxmatova Maloxat, Ramazonova O'g'iloy.

BuxDU.

O'zbek xalq musiqasi merosi xazinasida kattalar bilan kichik yoshdagi bolalar ma'naviy dunyosini o'zida uyg'unlashtirgan bolalar folklor musiqasi asarlari, bolalar qo'shiqlari ham muhim o'rin tutadi. Bunday qo'shiqlar o'zida bolalar hayoti, ruhiyati, bolalarga xos turli o'yinlar, aytishuvlar, hayvonot va o'simliklar tabiat hodisalari bilan bog'liq holatlarni o'ziga xos ifoda etishi bilan ajralib turadi. Bolalar qo'shiqlari ham xalq musiqasining ommaviy turlari singari badiiy va g'oyaviy mazmunga ega bo'lib, matni sodda, nihoyatda ixcham, o'yin-raqsbop xarakterga egaligi bilan o'ziga xoslik kasb etadi.

Umumta'lim maktablarining boshlang'ich sinflarida bolalar tafakkuriga xos, ko'proq o'yin bilan bog'liq Buxoro bolalar folklor qo'shiqlarini, kuy va yengil aytimlarni o'rgatish musiqasi ta'limining milliy asosini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Demak, musiqasi darslarida xalqimizning milliy musiqasi merosi tarkibidagi Buxoro bolalar folklor qo'shiqlaridan maqsadga muvofiq holda foydalanish, ularni ijro etish uslublarini e'tiborga olgan holda tadbiiq etish har bir musiqasi o'qituvchisidan o'ziga xos pedagogik yondoshuv, bilim va mahoratni talab qiladi.

Biz bilamizki, O'zbekiston Respublikasi beshta maxalliy uslublarga bo'lingan bo'lib bular: Buxoro-Samarqand, Qashqadaryo-Surxondaryo, Farg'ona-Toshkent, Xorazm va Qoraqalpoq uslublaridir. Bu vohalar urf odatlari, an'analari, to'y marosimlari, qo'shiqlari va ijro uslublari bilan bir - biridan farq qiladi.

Bunga misol Buxoro bolalar folklor qo'shiqlari o'zining o'ynoqi va sho'xchan xazil lapar aytishuvlari, raqslar, jumboqlar, chistonlar (nima u?) bilan boshqa vohalardan farq qilib, asosan ikki tilda ijro etiladi (ham o'zbek ham tojik).

Buxoro bolalar folklor qo'shiqlariga misol:

1. Qo'shiq "Bobojon"
2. Qo'shiq "axu-axu"
3. Xalq o'yini "Zanjira boftem"
4. Xazil qo'shiq "Chi guym shudas"
5. Qo'shiq "Buzg'ola"
6. Xalq o'yini "Sandurchayi quticha"
7. Qo'shiq "Voy poyam"
8. Qo'shiq lapar "Solinav Muborak"

Aho' - aho' sulfa dorem

Xalq qo'shig'i

To'xtasin Rajabov notaga olgan

Allegretto $\text{♩} = 90$

A - ho', a ho', o' - ho', o' - ho'. A ho', a - ho', o' - ho', o' - ho'.

Naqarot.

A - ho', a - ho' sul - fa do - rem, Mo go - vi dum kal - ta do - rem.

Mo go - va bur - dem ba o - g'il, O - g'il ba mo nu - ri - ya dod.

Naqarot.

A - ho', a - ho' sul - fa do - rem, Mo go - vi dum kal - ta do - rem.

Naqarot:

Aho', aho' sulfa dorem,

Mo govi dum kalta dorem.

Mo gova burdem ba og'il,

Og'il ba mo nuriya dod.

Naqarot.

Nuriya burdem ba zamin,

Zamin ba mo ganduma dod.

Naqarot.

Ganduma burdem ba xaros,

Xaros ba mo ordaka dod.

Naqarot.

Ordaka burdem ba lagan,

Lagan ba mo xamira dod.

Naqarot.

Xamira burdem ba tano'r,

Tano'r ba mo kulchaya dod.

Naqarot.

Kulchaya burdem ba xudo,

Xudo ba mo muroda dod.

Naqarot.

9. Qo'shiq aytishuv "Dupar gazit"
10. Qo'shiq sanama "Uchturbachamon".

Maktab boshlang'ich sinf o'quvchilarini xalq musiqasi va shu o'rinda Buxoro bolalar folklor namunalari bilan zarur ehtiyojni qondiradigan darajada tanishtirib borish eng birinchi navbatda musiqa o'qituvchilaridan o'z kasbiga fidoiyligini, xalq musiqasi ijodiyotiga chuqur muhabbat va yuqori darajadagi kasbiy mahoratni talab qiladi. Dars jarayoniga Buxoro bolalar folklor qo'shiqlarini samarali tadbiq etish o'z o'rnida bir qator vazifalarni ijobiy hal etishni taqazo etishni ham ta'kidlash o'rinlidir.

Xullas, Buxoro bolalar folklor qo'shiqlari orqali o'quvchi-yoshlarni musiqiy madaniyatini, ma'naviy va badiiy estetik tarbiyalashning pedagogik va metodik tizimini yaratish, bugungi kungacha to'plangan mavjud tajribalarni o'rganish, turli viloyatlarda faoliyat yuritayotgan folklor-etnografik ansambillar faoliyatini o'rganish, ular repertuaridagi Buxoro bolalar folkloriga tegishli namunalarni to'plash, umumlashtirish va ta'lim jarayoniga tadbiq etish orqali musiqiy ta'limning milliy asoslarini mustahkamlashga erishish mumkin.

Adabiyotlar

1. Mirziyoev SH.M. Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqishga ko'taramiz. 2018y.
2. Rajabov.D.Z, Rajabov.T.I. Xalq qo'shig'I va musiqa ijrochiligi. Ilmiy risola. Toshkent Navro'z nashriyot 2018 y.
3. Safarov O, Atoev O, To'raev F. Buxorcha va Mavrigi taronalari. Toshkent. Fan nashriyoti. 2005y.
4. Rajabov T.I. Musiqa darsida Buxoro bolalar folklor qo'shiqlarini o'rgatishda vorisiylikni ta'minlash. Modern scientific research journal. International Scientific Journal. ISSUE 10 London 2019.
5. Madrimov .B.Kh., Rajabov.T.I. Nurullaev F.G TEACHING BUKHARA CHILDREN FOLK SONGS IN MUSIC LESSONS AS AN ACTUAL PROBLEM Skopus: International Journal of Psychosocial Rehabilitation 6049-6056 ber Vol. 24, Issue 04. 2020 йил. ISSN: 1475-7192

MUMTOZ ASHULA IJROCHILIGIDA YO'L QO'YILAYOTGAN VAZN MUAMMOLARI

Sayidov Bahodir Qodir o'g'li

O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti o'qituvchisi

O'tgan asrning 70-80-yillaridan boshlab, san'atkorlar, ijodkorlar o'rtasida bir noto'g'ri tushuncha paydo bo'ldiki, aytilayotgan qo'shiqda yoki ashulada kuyning ohangiga e'tibor bermasdan so'z shaklining butunligiga e'tibor berishga urinishadi. Ba'zi bir ustoz san'atkorlarimiz ham bu fikrlarni yoqlab, misol uchun Yunus Rajabiylarga ham iyqo', vazn, usul jihatidan ba'zi bir so'z ilmining sohiblari, adabiyotshunoslar, tanqidchilar tomonidan olimga takliflar bildirilgan va u kishi ham ularning e'tirozini rad eta olmaganlar. Misol uchun